

Déjà vu in de NAVO

Rik Coolsaet

Wie de essentie kan onderscheiden van het bijkomstige, is een goed politicus en bij uitbreiding dus ook een goed politiek commentator. De afgelopen dagen becroop mij een licht gevoel van verbijstering – echt waar – vermengd met een gevoel van déjà vu, bij het overschouwen van wat we hier gemakshalve de kwestie-Turkije zullen noemen. Denkt men nu echt serieus dat het allemaal draait om solidariteit met een bondgenoot in gevaar ?

Eerst het minste belangrijke, het gevoel van déjà vu. Als bovenaan sommige krantenpagina's geen datum zou staan, dan zou men zich 15 jaar terug in de tijd kunnen wanen. We zijn eind 1988. Op een Navo-vergadering in Scheveningen maakte België als enige Navo-lidstaat voorbehoud bij een geplande modernisering van kernwapens voor de korte afstand. De regering, toen bestaande uit christen-democraten en socialisten, vond die beslissing niet opportuun. In de Sovjet-Unie had Mikhail Gorbatsjov het buitenlands beleid met succes richting ontwapening en ontspanning gestuurd. Een beslissing om het tactische kernarsenaal te moderniseren, was in Belgische ogen het verkeerde signaal. Informele contacten met het West-Duitse ministerie van buitenlandse zaken leerden dat men daar net zo over dacht, maar dat om allerlei redenen nog niet kon zeggen. Of de Belgen even de kastanjes even uit het vuur wilden halen ? Een moment had de regering gearzeld: zich als enig land verzetten riskeerde uit te draaien op een internationaal isolement. Maar uiteindelijk woog dat niet op tegen het gevoel de tijdsgeest mee te hebben en te vertolken wat leefde in eigen land.

Meteen barstte de hel los. De secretaris-generaal van de Navo was ziedend. De Amerikaanse minister van Defensie zou zijn Belgische collega met plezier van de Scheveningse trappen hebben geduwd. De overige bondgenoten deden hun best de Belgen zo onbehouden mogelijk te behandelen of zwegen.

En de politieke commentatoren in eigen land ? Die beschreven de Belgische positie vrijwel unisono als onhandig, onbetekenend en belachelijk voor een klein land als België.

Drie maanden later stond België plots niet meer alleen. Duitsland was gevolgd, onderschreef nu de Belgisch reserve en het kernwapenprogramma verdween in de prullenbak van de geschiedenis. België had de tijdsgeest dus inderdaad goed ingeschat en enkel luidop gezegd wat velen stilletjes dachten. Het zandkorreltje van klein duimpje had het raderwerk ontregeld. Zes jaar later bekleedde een Belg bovendien opnieuw de functie van secretaris-generaal van de NAVO. Gedaan isolement, weg de illusie dat een klein land geen invloed kan uitoefenen en geen uitgesproken mening mag vertolken.

Nu de lichte verbijstering. In de Turkije-kwestie mist men de essentie door zich op het bijkomstige te concentreren. Laten we, dag op dag, één maand in de tijd teruggaan, als de Navo-ambassadeurs op een informele lunch een reeks suggesties van hun Amerikaanse collega geserveerd krijgen. Eentje ging over de bescherming van bondgenoot Turkije. Alle andere suggesties hadden te maken met voorbereidingen voor deelname aan een oorlog tegen Irak waartoe nog niet beslist was. De Verenigde Staten wensten dat de Europeanen er zich toe verbonden om, na de oorlog, deel te nemen aan een troepenmacht in een post-Saddam Irak. De Navo-faciliteiten zouden gebruikt worden om de logistieke deelname te coördineren en de Amerikaanse troepenbewegingen te regelen. Europese militairen dienden hun Amerikaanse collega's te vervangen in de Balkan opdat deze naar Irak zouden kunnen vertrekken.

Om de essentie heel duidelijk te stellen: sommigen in Washington zagen in de kwestie-Irak de eerste toepassing van een ambitieus project voor de transformatie van de Navo. Het Pentagon had dat een paar maand eerder in een presidentieel beleidsdocument neergeschreven: een gereedschapskist vol militair materieel waarin iedereen zijn beste instrumenten instak om de Verenigde Staten in staat te stellen wereldwijd te opereren, om terrorisme te bestrijden en massavernietigingswapens te

vernietigen, en dit onder het vaandel van een internationale legitimiteit verstrekt in hun ogen door de Navo.

Ambassadeurs vroegen instructies aan hun hoofdsteden. Om de druk op de ketel te houden lekten de Verenigde Staten hun voorstellen en bereikten daarmee net het omgekeerde resultaat: de overige bondgenoten voelden zich gemanipuleerd, vermoedden meegezogen te worden in een sluipende besluitvorming in een oorlog die de meesten niet wensten. Enkele landen gooiden hun zandkorrel in het raderwerk en het zorgvuldig opgebouwde scenario raakte gestremd. De beschuldigingen vlogen heen en weer. Washington stelde alles in het werk om het Europese front te verdelen en de rest van het verhaal is bekend.

Of toch niet helemaal. Wat blijkbaar niemand lijkt te beseffen, is dat de rebellen intussen hun slag hebben thuisgehaald. Waar het allemaal om te doen was, is definitief van de baan. Het plan om van de Navo een onderdeel te maken van een imperiale Amerikaanse strategie waar alleen Washington de koers van bepaalt, is definitief van de baan. De voorstellen die vandaag overblijven, hebben enkel nog te maken met de verdediging van Turkije, van nucleaire en chemische bescherming tot luchtafweergeschut. De klein duimpjes hebben opnieuw gewonnen.

Maar die overwinning zou wel eens een Pyrrusoverwinning kunnen zijn. Velen hebben het gevoel dat een oorlog onafwendbaar is geworden. Sommigen in de Verenigde Staten zijn terecht doodsbenuwd om alleen ten strijde te trekken. Dat zou immers de verantwoordelijkheid voor alles wat kan misgaan, politiek en financieel, op Amerikaanse schouders leggen. Sommigen, ook in de Verenigde Staten, vergelijken de voortvarendheid van de haviken dan ook met de overmoed van een veertienjarige tiener die zijn kracht niet kent en de gevolgen van zijn daden niet kan inschatten.

De Verenigde Staten hebben de laatste weken veel geïmproviseerd, maar de rebellen ook. Het plan – misschien een groot woord – dat Parijs en Berlijn hebben uitgewerkt en waarvoor zij nu de steun zouden hebben gekregen van Moskou en Beijing, werd rijkelijk laat gepresenteerd en kwam tot stand zonder veel overleg met mogelijke medestanders. Het lijkt erop alsof de diplomatieke inspanningen in New York, in de Navo en in de Europese Unie niet echt op elkaar aansluiten. Het kan nochtans niet voldoende herhaald worden: net zoals de kwestie-Turkije een afgeleide was van een meer fundamentele inzet, vormt de kwestie-Irak de kern van hoe de internationale betrekkingen er de komende decennia zullen uitzien: een nieuwe imperiale orde, gedragen door de Amerikaanse militaire superioriteit, of een multilaterale rechtsorde rond de Verenigde Naties, waar de grote mogendheden elk naar best vermogen en op een constructieve manier samenwerken om de belangen van groot en klein, sterk en zwak, te behartigen.

Naïef ? ‘Nooit mogen wij de overtuiging opgeven dat problemen die door de mens zijn veroorzaakt, door de mens ook kunnen opgelost worden.’ Zei John F. Kennedy, president van de Verenigde Staten.

(De Standaard, 14 februari 2003)